

Nr 196.

Av herr **von Koch**, om förlängt anstånd med ordnandet av de i 31 § lagen om fattigvården omförmälda anstalter.

I skrivelse till Konungen har styrelsen för svenska landskommunernas förbund påyrkat ett uppskov av 5 år efter den 1 januari 1929 med det fullständiga ordnandet av fattigvårdens anstaltsfråga. Yttranden i frågan ha infordrats från några håll, bl. a. från undertecknad i egenskap av statens fattigvårdsinspektör, men huruvida någon proposition i frågan kan motses till årets riksdag, lärer ännu ej vara bestämt.

Då emellertid samma yrkande, som innehålles i nämnda skrivelse, framförts till årets riksdag i flera motioner, och då det torde ligga i det helas intresse, att det viktiga spørsmålet blir allsidigt belyst, har jag ansett lämpligt att i denna motion framlägga den uppfattning, vartill jag under mitt arbete i fattigvården kommit.

I stort sett kan jag därvid hänvisa till mitt yttrande till Konungen, vilket bifogas motionen. Som en sammanfattning får jag endast framhålla, att, enligt såväl min som samtliga fattigvårdskonsulenters uppfattning, ett generellt uppskov med anstaltsfrågans ordnande på ytterligare 5 år — varigenom övergångstiden skulle utökas från 10 till 15 år — icke skulle medföra några egentliga fördelar för kommunerna, men däremot högst väsentligt försvåra och försena det pågående arbetet för ett humant omhändertagande av åldringarna och andra vårdbehövande. För närvarande pågår ett samarbete mellan fattigvårdskonsulenterna och kommunernas fattigvårdsstyrelser med syfte att på olika vägar (inackordering av understödstagare i annan kommuns anstalt, bildande av kommunalförbund för uppförande av gemensamma ålderdomshem, omändring av äldre anstalter eller lämpliga andra byggnader m. m.) söka ordna anstaltsfrågan med minsta möjliga kostnad. Detta arbete har förberetts alltsedan 1919 och fortgår på så tillfredsställande sätt, icke minst med hänsyn till flertalet kommuners intresse för saken, att man har anledning hoppas, att vid utgången av den i lagen föreskrivna fristen (1 januari 1929) anstaltsvården i stort sett skall vara ordnad. Skulle ett uppskov medgivas torde till följd därav, enligt samtliga fattigvårdskonsulenters mening, stor förvirring uppstå i det planerade och påbörjade ordnandet av anstalterna och likaledes skulle sannolikt många av de utarbetade förslagen till kommunalförbund bli bordlagda till slutet av uppskovstiden, då flerstädes nya och oerfarna fattigvårdsstyrelser hade att upptaga arbetet på nytt. Att detta skulle försvåra konsulenternas uppgift att vara kommunerna behjälpliga vid anstaltsvårdens ordnande, ligger i öppen dag. Likväl vore härtill ingenting

att invända, om man hade anledning hoppas, att kommunerna bereddes en verklig förmån av uppskovet och om de vårdbehövande under tiden kunde beredas nöjaktig vård. Men all praktisk erfarenhet talar ett motsatt språk, i det den visar, att den omläggning av anstaltsvården, som nu på ett lugnt och målmedvetet sätt pågår, i regel torde medföra *minskade* omkostnader för kommunerna. Äldre, obekväma anstalter, som kräva mycken personal, omändras på så sätt, att de kunna skötas med mindre arbetskraft. Smärre kommuner, som tidigare haft egna små anstalter, där endast dålig vård kunnat beredas, men för vilka den sammanlagda driftkostnaden varit relativt hög, slå sig nu tillsammans om en större, gemensam anstalt o. s. v. Ju förr en dylik omändring kan ske, dess billigare bli driftkostnaderna å ena sidan och dess mera tillfredsställande bli å andra sidan de vårdbehövandes tillvaro.

Samtidigt med att vården i de nya eller ombyggda ålderdomshemmen sålunda blir bättre och billigare, ha många kommuner satts i tillfälle att på rent *frivillig* väg vidtaga åtgärder för att bereda de kroniskt sjuka lämplig vård genom möjligheten att i anslutning till ålderdomshemmen anordna särskilda avdelningar för sådana sjuka. Dessa lidande människor beredas härigenom det lugn, den hjälp och den tillsyn, varav de äro i behov, och då halva vårdkostnaden för denna kategori av hjälpbehövande ersättes av landstingen, blir uppgiften överkomlig för kommunen. Under de 5 åren 1920—1925 ha också på detta sätt å landsbygden och i mindre städer tillkommit mellan 600 och 700 vårdplatser för kroniskt sjuka, och får den nuvarande utvecklingen pågå, torde denna högst viktiga vårdfråga successivt på frivillighetens väg och utan statsbidrag i många trakter under de närmaste åren kunna närma sig sin lösning. Men beslutes nu ett uppskov i frågan om ålderdomshemmens tillkomst och iståndsättande, blir även den kroniska sjukvårdens ordnande väsentligt hämmad.

Det betänkligaste med det ifrågavarande uppskovet är emellertid, att det torde medföra att ännu på sina håll rådande dåliga anstaltsförhållanden skulle tillåtas att existera under ytterligare flera år. Där verkligt intresse för de fattiga existerar, har man visserligen förhoppning om att ordnandet av vården skall komma till stånd ganska snart, oavsett ett eventuellt uppskov. Men i de kommuner, där man trots att möjligheter förefunnits att reformera ett bristfälligt fattigvårdsväsende — dessa kommuner äro ej sällan mycket väl ekonomiskt situerade — vägrat att vidtaga några som helst åtgärder härför, kommer givetvis uppskovet att utnyttjas till de vårdbehövandes nackdel. Man kommer där att låta de oeffterrättliga förhållandena existera så länge som möjligt med stöd av uppskovsbeslutet; och under förhoppning om ett nytt uppskov, skall man måhända underlåta, att även under de 5 åren söka undgå vidtaga erforderliga åtgärder.

Det torde dock vara ganska orimligt att på detta sätt premiera de minst ansvarskännande kommunerna. Med skäl kunna många kommuner, som lojalt fogat sig efter den nya fattigvårdslagens fordringar och redan tidigt

under övergångstiden ordnat sin anstaltsfråga, känna sig illa berörda av ett sådant statsmakternas undfallande för de om sina fattiga mindre omtänksammans fordringar.

Synpunkter av detta slag ha lett undertecknad till den uppfattningen, att man skulle vinna det som är berättigat i uppskovstanken på en annan och rättvisare väg. Nekas kan ej, att det finnes kommuner, som av särskilda skäl ha det svårt att ordna sitt anstaltsväsen under de närmaste åren. De ha kanske stora skolbyggen att genomföra under de närmaste åren, eller de ha på grund av en tryckande arbetslöshet eller annan samhällsolycka åsamkat sig särskilt svåra ekonomiska förhållanden. Att tvinga dessa kommuner att till en viss dag ha fullgjort sin skyldighet i fråga om anstaltsvården, om denna t. v. kan provisoriskt ordnas, är icke rimligt. Fall kunna även förekomma, då en lämplig byggnad för en kommun eller ett kommunalförbund ej står till förfogande, förrän efter 1929 års ingång. Ej heller i dylika fall bör fordras, att anstalten skall vara färdig till den i lagen föreskrivna tidpunkten, utan en viss tids uppskov bör medgivas. Lämpligast synes därför denna sak kunna ordnas så, att Kungl. Maj:t i särskilda undantagsfall äger besluta om uppskov med anstaltsvårdens ordnande på framställning av kommunen och efter prövning av vederbörande länsstyrelse. På så sätt skulle uppnås, att uppskov beviljades i varje fall, där *grundade* skäl för detsamma förelågo, medan man kunde förhindra ett uppskjutande av anstaltsvårdens ordnande i sådana fall, där endast bristande intresse eller medkänsla för de fattiga utgör det verkliga skälet för dröjsmålet, men ej kommunens ekonomi lägger hinder i vägen därför.

Med stöd av vad sålunda anförts och under erinran att en sådan lösning av frågan förordats av svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, får jag under hänvisning till den vidfogade bilagan hemställa,

att riksdagen måtte för sin del besluta att vidtaga sådan ändring i 1918 års lag om fattigvården, att i särskilda undantagsfall kommun må, efter det länsstyrelsen och vederbörande fattigvårdskonsulent yttrat sig i frågan, kunna av Konungen medgivas uppskov utöver den i 90 § i fattigvårdslagen stadgade tiden med anordnande av sådan anstalt, som omförmäles i 31 § i samma lag.

Vederbörande utskott torde benäget utforma den erforderliga lagtexten.

Stockholm den 22 januari 1926.

G. H. von Koch.

Bilaga.

Till Konungen.

Genom remiss den 27 sistlidne november har Eders Kungl. Maj:t anbefallt undertecknad, statens fattigvårdsinspektör, avgiva utlåtande över styrelsens för svenska landskommunernas förbund skrivelse angående uppskov under 5 år efter den 1 januari 1929 med det fullständiga ordnandet av fattigvårdens anstaltsfråga, och får undertecknad, bifogande yttrande från samtliga statens fattigvårdskonsulenter,¹ i detta ärende anföra följande.

När 1918 års lag om fattigvården antogs av riksdagen, utgjorde tvivelsutan kommunernas ovillkorliga skyldighet att bereda anstaltsvård åt sådana nödställda, som kräva dylik vård, den betydelsefullaste nyheten. Var och en, som känner vilka oeffterättliga förhållanden som rådde på många håll i fråga om de nödställdas vård före den nu gällande lagen kom till stånd, måste medgiva, att det var nödvändigt införa den nämnda skyldigheten. Styrelsen för landskommunernas förbund (här nedan benämnd styrelsen) bestrider ej heller behovet av anstaltsvård, utan understryker tvärtom kraftigt nödvändigheten av att »samtliga fattiga, som behöva vård å anstalt, också beredas dylik». Styrelsen betecknar det som ett »betydelsefullt steg framåt» att upprättandet av anstalter gjorts till ett åliggande för kommunerna. Och styrelsen förklarar uttryckligen, att »kommunens skyldighet i förevarande hänseende icke bör upphävas eller minskas». Huvudskälet till att styrelsen ifrågasätter, att den övergångstid, som ursprungligen fastställdes för anstaltsvårdens ordnande, nu skulle utökas från 10 år till 15, synes vara den, »att anstaltsväsendet bör anordnas på det lämpligaste och effektivaste sätt och utan att onödigt tunga bördor läggas på kommunerna».

När man läser styrelsens utlåtande, bringas man nästan att tro, att styrelsen hyser den uppfattningen, att den svenska fattigvården i sådan grad saknar anstalter, att det skulle vara fråga om att åstadkomma nybyggnader överallt. Styrelsen synes icke ha beaktat, att enligt den sista officiella statistiken funnos år 1922 å landsbygden 1,739 fattigvårdsanstalter med plats för 41,313 personer och i städerna 184 sådana anstalter med plats för 19,659 personer. Dessutom funnos sammanlagt 1,571 »mindre fattigstugor» med plats för 5,845 personer. Visserligen äro en stor del av dessa anstalter och fattigstugor olämpliga eller mindre tillfredsställande, men en icke oväsentlig del äro antingen nya eller moderniserade och erbjuda fullgoda möjligheter att vårda äldre åldringarna tillfredsställande. Vid ett säkerligen ganska stort antal anstalter av äldre datum kan med jämförelsevis små kostnader fullt tillfredsställande förhållanden åstadkommas. Beaktas bör också, att en del äldre, otidsenliga anstalter, särskilt sådana med jordbruk, s. k. fattiggårdar (varav år 1922 funnos 420 stycken) med fördel kunna försäljas, varigenom medel erhållas till nybyggnader.

Fattigvårdsinspektionen har under sitt hittillsvarande arbete utgått från denna förutsättning, att redan nu finnas stora resurser i anstaltsväg och

¹ Här ej bifogade.

att det gällt att för minsta möjliga kostnad sätta dessa i användbart skick eller utbyta dem mot andra lämpliga byggnader. Detta arbete har under de hittills gångna åren fortskridit normalt. Ofta har så förfarits, att en plan för ombyggnaden i sin helhet uppgjorts, varefter genomförandet skett successivt, dels i mån av tillgång å medel, dels med hänsyn tagen till nödvändigheten att sysselsätta arbetslösa. Man har från kommunernas sida allmänt inriktat sig på att arbetet skulle vara fullbordat inom den medgivna 10-årsperioden, och har några klagomål över att tidsfristen varit för kort ej försports.

Likvisst har ett mindretal kommuner ej ställt sig lagens bestämmelser till efterrättelse utan har där förekommit missförhållanden, på sina håll till och med skriande sådana, trots meddelade råd och upplysningar från inspektionens sida. Dessa kommuner ha i regel ej varit de mest skatte-tyngda, utan kan exempel anföras på kommuner, som hava en mycket god ekonomi, men som tolerera den mest eländiga anstaltsvård för sina understödstagare. Det är lätt att inse, hur ett generellt uppskov med anstaltsväsendets ordnande i dessa fall skulle verka. Medan flertalet kommuner lojalt söka fortsätta förbättrandet av anstaltsväsendet, komma de, som sakna intresse för de nödställdas vårdande, att uppskjuta arbetet till något av de sista åren av 15-årsperioden, ja, i förhoppning om ytterligare uppskov skola de kanske helt uuderlåta att vidtaga några som helst förbättringar. Uppskovet skulle med andra ord innebära en ekonomisk förmån för de kommuner, som överhuvud motsätta sig ordnandet av fattigvården, och understödstagarna i dessa kommuner skulle alltjämt vardas enligt medeltidstraditioner.

Vad åter angår de kommuner, som tidigare ej förfogat över några anstalter, har inspektionen på olika sätt sökt att underlätta deras åtgärder att bereda anstaltsvård för sina understödstagare. I ganska stor utsträckning ha kommunerna sålunda träffat avtal om *inackordering av understödstagare* i annan kommuns anstalt. Detta har företrädesvis skett i fråga om små kommuner, belägna nära större sådana. Därvid har kontrakt upprättats om ett antal platser, som stå till förfogande mot viss ersättning, vartill kommer den verkliga vårdkostnaden för de personer, som intagas i anstalten. I samband med ordnandet av denna sak ha kommunerna av länsstyrelserna jämlikt 31 § i fattigvårdslagen befriats från skyldighet att anordna anstalt. *Samarbete mellan kommunerna* har också i stor utsträckning kommit till stånd eller förberetts antingen genom bildandet av gemensamma fattigvårdssamhällen enligt 6 § i fattigvårdslagen, eller genom åstadkommandet av kommunalförbund för uppförandet av anstalter, gemensamma för flera kommuner. Redan år 1920 utgav fattigvårdsinspektionen en *handledning* för åstadkommande av dylika samhällen och förbund, vilken sedermera utgivits i en ny upplaga och blivit spridd till alla kommuner, som kunna äga intresse av samarbete med andra kommuner. Från vederbörande länsstyrelser sida har också ett omfattande arbete utförts i syfte att åstadkomma anstalter för gemensamt bruk. Sålunda tillsatte länsstyrelsen i Skaraborgs län redan den 4 augusti 1920 en kommitté för att uppdelat länet i lämpliga anstaltsområden. Det av kommitterade den 20 oktober 1921 avgivna förslaget trycktes samma år och utsändes till kommunerna för yttrande och därefter har länsstyrelsen ytterligare arbetat för planens genomförande. I de övriga län, där kommunernas ringa storlek nödvändiggör ett samgående för anstaltsvårdens ordnande, ha respektive länsstyrelser med hjälp av fattigvårdskonsulenterna uppgjort detalje-

rade förslag för anstaltsfrågans ordnande, vilka sedan blivit föremål för yttrande av kommunerna. Det är visserligen sant, att till en början denna gemensamhet stött på ganska starkt motstånd från kommunernas sida, framförallt bottnande i tradition och fördomar. Men efter alla de överläggningar, all den upplysning, som förekommit i denna fråga, ha kommunerna numera allmänt börjat inse de ekonomiska fördelarna av att bilda kommunalförbund för nu antytt syfte och på nästan alla håll voro förhoppningarna på ett gott resultat livliga och förarbetena i gång, tills landskommunernas förbund framställde sitt förslag om uppskov med hela anstaltsfrågan. Jag tillåter mig i detta avseende hänvisa till konsulenternas uttalanden. Som exempel på vad som från länsstyrelsernas sida åtgjorts i saken får jag hänvisa till konsulentens i 2:a distriktet yttrande, varav framgår, att landshövdingen i Kalmar län personligen besökt ej mindre än 72 av länets 110 kommuner för att överlägga om anstaltsvårdens ordnande, att ensamt inom detta län hållits omkring 100 sammanträden i fattigvårdsfrågor, att inom länet bildats tre gemensamma fattigvårdssamhällen, omfattande 9 kommuner, samt 9 kommunalförbund, omfattande 24 kommuner, samt att ungefär lika många sammanslutningar och kommuner stå redo att när som helst söka fastställelse på sina utarbetade förslag om samarbete.

I detta sammanhang tillåter jag mig även erinra om att Eders Kungl. Maj:t vid två särskilda tillfällen, nämligen den 5 december 1924 och den 3 juli 1925 förordnat en sakkunnig person att inom 6 län i södra Sverige verka för åstadkommande av kommunalförbunds tillkomst. Av de berättelser berörda person avgivit över sin verksamhet framgår, att sammanslutningstanken med stort intresse diskuterats och att förberedelser på många håll vidtagits för att realisera tanken på kommunalförbund. Sålunda har av nämnda person sammanträden hållits med representanter för 313 kommuner i och för bildandet av omkring 90 kommunalförbund, nämligen för Kronobergs län 16 kommunalgrupper och 45 kommuner, Jönköpings län respektive 12 och 33, Kalmar län respektive 10 och 27, Blekinge län respektive 3 och 8, Kristianstads län respektive 12 och 54 samt Malmöhus län respektive 38 och 146.

När nu detta arbete pågått under flera år, mötts med ökad förståelse och lett till allt mer påtagliga resultat, verkar det något verklighetsfrämmande, när styrelsen såsom sitt starkaste skäl för uppskov framhåller, att sammanslutningen »ännu icke tagit någon starkare fart», att »planerna i enstaka fall lett till resultat», men att deras »fullständiga realiserande under återstående tidsfrist synes omöjligt». I själva verket har ingen fråga på fattigvårdens område blivit så livligt diskuterad som den föreliggande, givetvis dock blott i de delar av landet, där sammanslutningen har betydelse — i bland annat norra och vissa delar av mellersta Sverige är ju ett samgående av kommunerna för detta ändamål icke av behovet påkallat. Och, för den händelse ej något generellt uppskov nu beslutas, föreligger — enligt konsulenternas här bifogade yttranden — sannolikhet för, att genom de båda ovan antydda metoderna, inackordering och bildande av gemensamt fattigvårdssamhälle och kommunalförbund, anstaltsfrågan i de små kommunerna skall bliva löst vid den i lagen föreskrivna tiden.

Om sålunda styrelsens till synes viktigaste skäl för ett uppskovsyrkande ej är hållbart, återstår att undersöka de övriga skäl, som i antytt syfte anförts. Ett av dessa skäl är att det ännu råder oklarhet om hur värden av kroniskt sjuka och sinnessjuka skall ordnas och att, innan sådan klarhet

vunnits, grunden saknas för ett rätt planläggande av primärkommunernas anstaltsfråga.

Det faller genast i ögonen, att, om denna uppfattning vore riktig, regering och riksdag handlat i fåvitsko, när 1918 års lag genomfördes. Då som nu förelägo de stora och omfattande problemen att bereda vård för omnämnda sjuka personer. Det framhölls uttryckligen, att dessa frågor krävde ytterligare överväganden. Icke dess mindre bestämdes, att de egentliga fattigvårdsanstalterna skulle vara iordningställda under en 10-årig övergångstid. Att under denna tid en »definitiv lösning» av frågan om sinnessjukas och kroniskt sjukas vård ej skulle vara möjlig, voro väl alla medvetna om. Tanken var ju att avskilja vården av åldringar och invalider från de egentliga sjuka. Det fastslogs därför en obligatorisk skyldighet för kommunerna att ordna vården av egentliga understödstagare, medan vården av de omnämnda sjuka alltjämt skulle bli föremål för frivilliga åtgärder från kommunernas sida, i den mån staten ej kunde draga försorg om dem. Emellertid infördes i lagstiftningen såväl vid dess tillkomst som ock 1920 vissa bestämmelser avseende att underlätta en successiv lösning av nämnda sjukvårdsfrågor.

Vad beträffar de kroniskt sjuka, stadgades, att kommuner kunde uppföra *avdelningar för kroniskt sjuka* med rätt att för vården därstädes åtnjuta ersättning av vederbörande landsting. Denna utväg har anlitats av större kommuner, såväl i städer som å landsbygden. I vissa län har denna utveckling gått så långt, att man på denna väg anser sig funnit den lämpligaste lösningen av den kroniska sjukvården; i andra län med ett stort antal småkommuner måste emellertid särskilda hem för kroniskt sjuka anordnas av landstingen eller förbund av kommuner. Att denna sjukvårdsfråga är synnerligen viktig skall erkännas, men den bör dock ej stå i vägen för ordnandet av övriga vårdbehövandes anstaltsvård. Medan antalet understödstagare, som kräver anstaltsvård, brukar växla mellan 4—7 per tusen innevånare, ha 1920 års kommitterade för den kroniska sjukvården beräknat behovet av vårdplatser för fattiga kroniskt sjuka till allenast 1 per tusen. Det förefaller som statsmakternas hittillsvarande ståndpunkt i denna fråga är den riktiga, nämligen att inom viss begränsad tid den egentliga fattigvårdsanstalten skall vara ordnad och att kommunernas frivilliga intresse skall tagas i anspråk för ordnande av den kroniska sjukvården. Kommunerna ha ock allmänt ställt sig på den ståndpunkten och vid beräkandet av platsbehovet vid ålderdomshemmet tagit hänsyn till allenast de egentliga fattigvårdsfallen. Detta utesluter icke att en del kommuner dessutom, genom frivilligt åtagande, anordnat avdelningar för kroniskt sjuka i samband med ålderdomshemmen. Enligt en inom socialdepartementet gjord undersökning har antalet platser å sådana avdelningar vid anstalter å *landsbygd* och i *städer under 15,000 innevånare* från 1920 till 1925 ökat från 566 till 1,198, alltså med mer än 100 platser per år. Om ingen ändring nu göres i fråga om skyldigheten att uppföra ålderdomshem, torde denna glädjande utveckling alltjämt komma att äga rum. Om och när landstingen upptaga denna sak till behandling, eventuellt med bidrag av statsmedel, har man då en fast grund att stå på vid avgörandet av vilket antal platser som kräves. Om åter enligt styrelsens förslag fattigvårdens anstaltsfråga kastas ut i det ovissa, blir i själva verket arbetet för *samtliga* vårdbehövande på ett ödesdigert sätt förryckt. Långt ifrån att gynna de kroniskt sjuka innebär styrelsens

förslag ett försenande av lösningen av såväl dessa sjukas som övriga vårdbehövandes anstaltsfråga.

Vad sedan angår de *sinnessjuka*, utgör vården av dessa den största svårigheten för fattigvårdsstyrelserna. Så omfattande och kostsam som denna fråga är, lär väl ingen tänka på att den skall läggas på kommunerna. Tvärtom har ju riksdagen tydligt givit till känna, att staten bör åtaga sig vården av alla sinnessjuka, som kräva anstaltsvård. När denna sak kan vara slutligt ordnad, är ju ovisst. Medicinalstyrelsen har beräknat en tid av 15—20 år. Att under de närmaste åren kunna med visshet förutsäga, hur denna fråga skall kunna ordnas, är väl icke möjligt. Styrelsen synes nu av ordalagen att döma förorda att fattigvårdens anstaltsfråga skall uppskjutas, tills man vet hur sinnessjukvårdsfrågan blir slutligt löst. Det är i själva verket rätt förvånande, att landskommunernas förbund intager en dylik ståndpunkt. Det naturligaste vore väl från detta håll, att man förklarar sig beredd att ordna anstaltsvården för samhällets åldringar snarast möjligt, men motsätter sig tanken att i kommunala anstalter blanda ihop normala och sinnessjuka. Denna ståndpunkt har fattigvårdsinspektionen trots vara den rätta, såväl ur ekonomisk synpunkt som med hänsyn till de vårdbehövandes. Att i själva ålderdomshemmen intaga sinnessjuka är förkastligt, därom torde meningarna ej vara delade. Att åter inreda små avdelningar för tillfällig vård av sinnessjuka vid ålderdomshemmen, är dels dyrt, dels blir vården otillfredsställande. Däremot stå två utvägar öppna, för den händelse ej staten kan omhändertaga alla dylika sjuka. Antingen kunna de större kommunerna i anslutning till fattigvårdsanstalterna, ehuru skilda från dessa, uppföra särskilda avdelningar för sinnessjuka, eller ock kunna flera kommuner förena sig och uppföra anstalter, gemensamma för flera kommuner. I båda fallen kan landstingsbidrag intill halva vårdkostnaden erhållas, sedan avdelningen eller anstalten blivit godkänd av medicinalstyrelsen. Den förstnämnda utvägen är redan anlitad i sådan utsträckning, att omkring 600 platser stå till förfogande, den senare utvägen är på flera platser f. n. föremål för stort intresse och överläggningar.

Förutsättningen för att även på sinnessjukvårdens område kunna komma till ett tillfredsställande resultat är emellertid att de båda stora frågorna om understödstagarnas och de sinnessjukas anstaltsvård hållas isär. Vart det leder, om man sammanblandar dem, framgår av erfarenheter från vissa delar av Skåne, där välmenande men oerfarna personer togo sig före att söka intressera kommunerna för att på en gång lösa åldringarnas, de sjukas och de abnormas anstaltsvård kommunvis eller genom kommunalförbund. Kostnaderna visade sig vara så oöverkomliga, att kommunerna blevo avskräckta från att vidtaga några som helst åtgärder, varför å dessa platser, där försöken gjordes, allt arbete ligger nere. Å andra håll, där man framhållit, att kommunerna ha *skyldighet* att ordna sin fattigvårdsfråga, medan det bör vara en *frivillig sak* för dem att gemensamt, med landstingens eller statens hjälp, ordna sjukvårdsfrågorna, har man lyckats komma ganska långt i båda dessa avseenden.

Styrelsens nu angivna skäl till stöd för uppskov med ålderdomshemsfrågans lösning saknar därför, närmare besett, allt fog.

I förbigående anför styrelsen, att landstingens rätt att uppställa »de ytterligare villkor, som kunna befinnas lämpliga» i fråga om ersättnings-skyldigheten i enlighet med 40 § 2 mom. och 41 § 2 mom. i fattigvårdslagen »icke i stort sett nått sådan principiell gestaltning, att de kunna

tjäna kommunerna till erforderlig ledning vid anordnandet av anstalterna». Styrelsen torde på denna punkt ha sammanblandat två skilda saker. De villkor, som omnämnas, gälla ej anstalternas uppförande. I fråga om avdelningar för kroniskt sjuka bestämmer förste provinsialläkaren, vilka villkor skola uppställas, och givetvis radföra sig kommunerna med honom, innan de anordna sådana avdelningar. Beträffande kommunala anstalter för sinnessjuka enligt 40 § 2 mom. skola de godkännas av medicinalstyrelsen, som lämnat föreskrifter om hur dessa anstalter skola inredas. Någon ovisshet råder sålunda ej i detta avseende. Styrelsens ifrågavarande uttalande torde hänföra sig till vad som i ämnet anförts dels i en av styrelsen för svenska landstingsförbundet i slutet av år 1923 till Kungl. Maj:t ingiven framställning för åstadkommande av vissa ändringar och tillägg i fattigvårdslagens bestämmelser angående landstingens ersättning till primärkommunerna, dels ock vid landstingsförbundets första ordinarie möte november 1924. Vad där säges om, att landstingen skulle äga att, intill dess statsmakterna infriat sitt löfte om statsbidrag för anordnande av anstalter för kroniskt sjuka och utfärdat därför erforderliga bestämmelser, meddela föreskrifter, huru de omförmälda anstalterna skola vara beskaffade, torde emellertid, såsom av det nyss anförda framgå icke stå i överensstämmelse med gällande lag. En givetvis önskvärd enhetlighet i förste provinsialläkarnas belömande av vården å ifrågavarande anstalter torde enkelt nog kunna vinnas genom någon överenskommelse mellan dessa läkare rörande de fordringar, som böra uppställas. Den av landstingsförbundet berörda frågan om, vilka vårdbehövande som vore att betrakta såsom kroniskt sjuka i fattigvårdslagens mening, torde även i stort sett blivit i praxis tillfredsställande ordnad och synes i varje fall icke kunna åberopas såsom skäl för uppskov med uppförandet av de egentliga ålderdomshemmen.

Den tredje anledningen till styrelsens uppskovsyrkande är de höga byggnadskostnaderna. Om styrelsen kunnat påvisa några verkliga bevis för att dessa byggnadskostnader skulle under de närmaste åren sjunka, borde detta skäl till uppskov allvarligt övervägas. När styrelsen icke kan anföra sådana skäl och då å andra sidan åtskilligt synes tala för att byggnadskostnaderna numera stabiliserats, torde väl detta skäl för uppskovsyrkandet icke böra tillmätas något avseende.

I detta sammanhang framför styrelsen ett förslag, att kommunerna skulle medgivas rätt att fondera medel för uppförande av ålderdomshem under uppskovstiden. Utan att ingå på frågan om lämpligheten över huvud av denna fonderingsrätt, vilken ju är rätt omstridd, må framhållas, att det knappast kan anses lämpligt att partiellt lösa denna fråga, så som styrelsen tänkt. Hade något större behov i fråga om ökade möjligheter att fondera medel för ordnandet av fattigvårdens anstaltsväsen gjort sig gällande, skulle förvisso under de gångna 7 årens arbete framställningar i dylikt syfte gjorts. Såvitt mig bekant, har icke vare sig till mig eller konsulenterna uttalats något önskemål i denna riktning. Det har visat sig, att kommunerna icke haft några svårigheter att för upprättande av ålderdomshem anskaffa behöfliga medel under rimliga villkor. Det kan betvivlas, att, om fonderingsrätten nu skulle införas, den skulle komma till någon större användning. Vare sig den nu fastställda tidsfristen bibehålles eller styrelsens förslag om ytterligare 5 års uppskov beviljas, torde kommunerna i regel komma att föredraga att ordna anstaltsfrågan på så sätt, att kostnaderna fördelades under en längre tidsföljd. Med berätti-

gande kunna nämligen kommunerna säga, att denna engångskostnad är så betydande, att varken hela eller den största delen av bördan bör läggas på skattedragarna under de allra närmaste åren. Detta utesluter givetvis icke att på grund av särskilda omständigheter, t. ex. rikliga skogsaccismedel eller försäljning av en kommuns fattiggård, kostnaderna i dessa fall väsentligt kunna bestridas på sådant sätt och lånevägen endast i mindre utsträckning behöver anlitas. Så har skett i åtskilliga fall och bör uppmuntras.

Samtliga de skäl, som styrelsen anfört till stöd för yrkande på ett generellt uppskov med anstaltsvårdens ordnande, torde sålunda kunna helt avvisas. På dem kan i allt fall icke grundas en ändring i lagstiftningen, som skulle medföra att den av alla såsom synnerligen behöflig vitsordade anstaltsvården bleve uppskjuten under en tidrymd av ytterligare 5 år. Gentemot en eventuell invändning, att uppskovet ej skulle få någon större betydelse för fattigvårdens ordnande, enär flertalet kommuner på grund av sin ansvarskänsla gentemot de fattiga ändå skulle ordna anstaltsfrågan, ber jag få hänvisa till de uttalanden, som gjorts av fattigvårdskonsulenterna. Dessa, som på grund av sitt dagliga samarbete med kommunernas ledande män bättre än några andra torde känna stämningen, betyga enstämmigt, att ett uppskov skulle medföra synnerligen ödesdigra följder för hela fattigvårdsarbetet. Sålunda yttrar en av konsulenterna »att i samma ögonblick som ett förlängt uppskov lämnades skulle debatten om kommunalförbund upphöra och först vid slutet av den förlängda respitiden tagas upp igen». »Det är», fortsätter nämnde konsulent, »ett synnerligen tröstlöst arbete att propagera för en fråga, som ej är aktuell; och aktuell blir frågan om kommunalförbund först då kommunerna bli nödda att med lagens hjälp reglera en kommunal uppgift. Allt det arbete, som nu nedlagts på frågan om gemensam anstalt för flera kommuner, är tillspillogivet, om ett ytterligare uppskov lämnades. Många av de kommunala förtroendemen, som nu äro inne i och intresserade för frågan, torde efter åtta år vara ersatta med personer, som äro mindre förtrogna med idén om kommunalförbund.» En annan av konsulenterna yttrar följande: »Om nu tidsfristen för anstaltsväsendets fullständiga ordnande framflyttas fem år, är det min mening, att det arbete, som nu är i gång för frågans lösning, kommer att domna av och om fem år stå vi på samma ställe, om inte rent av sämre än vid nuvarande tidpunkt, på grund av att kanske nya styrelser, som inte äro inne i frågan, tillkomma. Det kan heller icke vara rätt eller riktigt att lämna de slöaste på detta område en förlängd tidsfrist, när de mera intresserade redan löst ifrågavarande spørsmål. Jag anser det icke vare sig behöfligt eller lämpligt att bifalla den gjorda framställningen.» I enahanda riktning yttra sig samtliga konsulenter. Till detta vill jag lägga, att uppskovets mest betänkliga verkan vore, att de vårdbehövande ännu länge ginge miste om den dem genom den nya fattigvårdslagstiftningen utlovade förmånen att erhålla en god vård. Det kan ej vara riktigt att utan tvingande skäl uppskjuta en under årtionden påyrkad reform, varom alla tidigare varit eniga. Det skulle i sanning vara nedslående, om vårt land, som under den gångna kristiden utgivit många miljoner för lindrande av nöden i krigsländerna, skulle förklara sig nödgat att uppskjuta ordnandet av vården för det egna landets nödställda medborgare.

En helt annan sak är att en kommun, som befinner sig i särskilda svårigheter och där rådande förhållanden tillsvidare kunna godtagas eller

provisoriska åtgärder kunna anordnas, efter vederbörlig prövning beviljas uppskov på viss tid med anstaltsfrågans slutliga ordnande. Något motstånd mot en sådan anordning bör icke resas. Om exempelvis ett kommunalförbund vill lösa sin anstaltsfråga genom förvärv av ett tingshus eller skolhusbyggnad, som först efter 1928 års utgång står till förfogande, bör hinder ej möta att bevilja viss tids uppskov. Och om en kommun är tyngd av stor arbetslöshet eller har andra stora byggnadsplaner, som måste gå före fattigvårdsfrågan och antingen utan större olägenhet kan använda sina äldre byggnader ännu en tid eller kan åberopa andra provisoriska åtgärder, som kunna godkännas, bör ett uppskov kunna beviljas. Detta står i god överensstämmelse med den princip, som såväl länsstyrelserna som fattigvårdsinspektionen tillämpat under övergångstiden, nämligen att söka göra det bästa möjliga av de anstalter som finnas och att endast påyrka omedelbara åtgärder, när verkligt behov därav föreligger.

Ett sådant uppskov bör emellertid medgivas allenast av Kungl. Maj:t, efter vederbörlig utredning av vederbörande länsstyrelse. Vid beviljande av dylikt uppskov bör vägas emot varandra de olägenheter, som för de vårdbehövande kunna uppstå av ett provisorium, och de svårigheter vederbörande kommun har att inom den stadgade tiden ordna anstaltsvården.

För ernående av en sådan möjlighet, att i särskilda undantagsfall bevilja uppskov, bör en ändring vidtagas i fattigvårdslagen under något av åren 1926, 1927 eller 1928.

Liksom hittills bör emellertid den i 31 § länsstyrelserna medgivna rätten att befria fattigvårdssamhälle, som på grund av det ringa antalet understödstagare eller eljest kan anses icke vara i behov av egen anstalt eller del i sådan från skyldighet härutinnan.

På grund av vad som ovan anförts, får jag på det bestämdaste avstyrka bifall till det av styrelsen för landskommunernas förbund ifrågasatta generella uppskovet med anstaltsfrågans ordnande men förorda, att Eders Kungl. Maj:t gives befogenhet att i särskilda undantagsfall, på framställning av kommun och efter prövning av vederbörande länsstyrelse, medgiva uppskov från nämnda skyldighet.

Stockholm den 31 december 1925.

Underdånigst

G. H. VON KOCH.
